

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ
ГУМАНІТАРНИЙ ВІДДІЛ ПДАА
ФАКУЛЬТЕТ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН ПДАА**

***МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ ІНТЕРНЕТ-
КОНФЕРЕНЦІЇ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ***

**«НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В УКРАЇНІ:
ТРАДИЦІЇ, РЕАЛІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ»,**

***присвяченої 35-річчю факультету підготовки іноземних
громадян***

Полтава – 2015

Рекомендовано до друку Науково-методичною радою факультету підготовки іноземних громадян Полтавської державної аграрної академії (протокол № 3 від 03.11.2015 р.)

Навчання іноземних студентів в Україні: традиції, реалії, перспективи: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 20 листопада 2015 р. – Полтава: Вид-во ПДАА, 2015. – 276 с.

У збірнику розглядаються основні проблеми та перспективи організаційно-педагогічних засад надання освітніх послуг іноземним громадянам в Україні. Докладно висвітлено теоретико-методологічне обґрунтування інноваційних стратегій та новаторських ідей українських та зарубіжних науковців щодо навчання іноземців як на початковому етапі в умовах підготовчих факультетів (відділень), так і на основних профільних курсах українських вишів.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

голова організаційного комітету:

Аранчій Валентина Іванівна, кандидат економічних наук, професор, ректор Полтавської державної аграрної академії (м. Полтава)

заступник голови організаційного комітету:

Горб Олег Олександрович, кандидат сільськогосподарських наук, доцент, проректор з науково-педагогічної, наукової роботи (м. Полтава)

секретар організаційного комітету:

Токуєва Наталія Володимирівна, старший викладач кафедри російської та української мов, в.о. декана факультету підготовки іноземних громадян (м. Полтава)

члени організаційного комітету:

Скиданенко Юрій Дмитрович, кандидат філологічних наук, доцент, заступник декана факультету підготовки іноземних громадян (м. Полтава)

Стрижак Марина Володимирівна, викладач кафедри загальноосвітніх дисциплін факультету підготовки іноземних громадян (м. Полтава)

3. Русский язык как иностранный. Методика обучения русскому языку: уч. пособие для высш. уч. заведений / [Г. М. Васильева и др.]; под ред. И. П. Лысаковой. – М.: Гуманитар. изд. Центр ВЛАДОС, 2004. – 270 с.
4. Юдина А. Д. Русский язык как иностранный: Человек и машины: Учебное пособие. М.: – Флинта: Наука, 2004. – 104 с.

Мізіна О. І.

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
м. Полтава*

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ

Особливостями європейської кредитно-модульної системи (ECTS) є вивчення навчального матеріалу в особистому темпі; домінування самостійної пізнавальної діяльності; створення спеціальних дидактичних матеріалів для самостійної роботи (СР); зміна функцій викладача (організація, керівництво, загальна орієнтація у навчальному матеріалі, консультування, контроль); зміна позиції студента (ініціативність у режимі роботи над навчальним матеріалом, самостійне планування своєї роботи, відповідальність за виконанням намічених планів і т.п.) [2; 3].

На сьогодні активізація самостійної роботи студентів (СРС) є однією з основних напрямів системи вищої освіти в Україні. Серед основних цілей навчання іноземців в українських вишах є процес формування творчої особистості фахівця, здатного до самовдосконалення і самоосвіти, саме тому активізація СР іноземних студентів набуває особливої актуальності.

Питання організації самостійної навчальної діяльності студентів в умовах кредитно-модульної та рейтингової систем були об'єктом дослідження як вітчизняних (Н. Бойко, В. Буринського, Т. Лободи, О. Лопутько, Л. Онучак, Т. Пащенко, М. Смирнової, І. Хом'юк, А. Цюприк, І. Шимко, Н. Шишкіної та ін.), так і зарубіжних учених (В. Андреев, В. Беловолов, О. Звягін, І. Зимная, Б. Есипов, А. Козакова, Н. Коряковцева, Л. Кузнецова, П. Лепін, І. Лернер, А. Маркова, М. Махмутов, П. Підкасистий, Л. Холіна, Hill T. and Westbrook R., Weilrich H. та ін.) [5, с. 188].

Дотепер у сучасній педагогічній науці відсутні чіткі критерії визначення обсягів та видів навчальних завдань для СР. Серед методистів, викладачів вишів та науковців не існує єдиного погляду на визначення СР, не окреслено питання організації та її види. Якщо всі існуючі погляди об'єднати та виділити головне, то виходить, що СРС – це основна форма організації навчання, яка містить різноманітні види індивідуальної й колективної навчальної діяльності та здійснюється на аудиторних та позааудиторних заняттях з урахуванням індивідуальних особливостей і пізнавальних можливостей студентів під керівництвом викладача або без його безпосередньої участі.

Кредитно-модульна система відводить більше часу на позааудиторну роботу, самостійну навчальну діяльність без участі викладача. Але треба зауважити, що СР може мати місце й під час аудиторної роботи, яка відбуватися безпосередньо під керівництвом викладача. Метою СРС є формування умінь самостійно поповнювати свої знання та вільно орієнтуватися у потоці наукової інформації.

Головне завдання навчання іноземців у вищій школі на основному етапі – формування у них умінь та навичок роботи з текстом, книгою, самостійного пошуку необхідного матеріалу, творчого ставлення до навчання.

Сучасні методики викладання мови як іноземної розрізняють такі принципи СР: принцип створення установки на самостійне вивчення мови, принцип поетапності у розвитку навичок у самостійній навчальній діяльності й принцип контролю, самоконтролю та саморегуляції в процесі розвитку й корегування самостійної діяльності студента.

Раціонально організована аудиторна СР припускає послідовне педагогічне керівництво і цілеспрямований контроль за діяльністю іноземних студентів. Важливим компонентом повинні стати проблемні завдання, що в умовах СР навчають умінню побачити проблему; мобілізувати необхідні знання для визначення шляхів та способів її вирішення; оформлювати думки, які виникають у свідомості учня у вигляді мовних та мовленнєвих структур [4, с. 300].

Система проблемних завдань та пов'язаних з ними навчальних ситуацій може слугувати своєрідним джерелом активного творчого мислення. З перших днів присутності в українському виші студенти знаходяться у незвичному соціокультурному, мовному, національному середовищі, до якого їм необхідно адаптуватися в найкоротший термін. Успішна адаптація сприяє швидкому включенню студентів-іноземців в навчальний процес, підвищує якість та рівень навчання, забезпечує високу мотивованість оволодіння знаннями, вміннями та навичками, що дозволяє значно підвищити якість підготовки фахівців. Тому, першочерговим завданням для викладача є допомога в адаптації студентів-іноземців до особливостей та умов вітчизняного освітнього середовища [1].

Починаючи навчання в університеті, іноземні студенти стикаються з цілою низкою проблем:

1) недостатнє володіння мовою викладання (українська або російська). Як правило, тільки до завершення третього курсу студенти накопичують значний словниковий запас, починають активно використовувати свої знання, спілкуються з викладачем;

2) слабка підготовка з профільних та спеціальних дисциплін (математика, фізика, креслення, хімія та ін.). На лекціях з загальнонаукових дисциплін швидкий темп викладання лектора не дає можливість осмислити почуте. Як наслідок, у позанавчальний час студенти-іноземці змушені самостійно опрацьовувати незрозумілий матеріал спеціальності за навчальними посібниками. У свою чергу відсутність об'єму необхідних знань унеможлиблює використання ними загальноприйнятих підручників, посібників, довідників, тому для розв'язання проблеми розуміння теоретичного та практичного матеріалу необхідне створення викладачами-предметниками (за активної участі

викладачів-мовників) спеціальних навчальних посібників з загальнонаукових дисциплін, розрахованих саме на іноземних студентів.

Процес засвоєння матеріалу значно спрощує наявність конспектів лекцій, які дозволяють підготуватися до лекції, повторити нові слова, терміни, лексичні обороти, що підвищує ефективність засвоєння теоретичного матеріалу, спрощує розуміння дисципліни. Допомога іноземним студентам перед викладанням нової теми або розділу – це те, до чого необхідно прагнути при організації навчального процесу. Такий підхід є об'єктивною та сучасною вимогою ефективного проведення лекційних курсів;

3) відсутні навички СР. Частина студентів не може конспектувати лекції, не вміє відкидати неважливу інформацію та конспектувати зміст основних понять. Для цього іноземець повинен мати високий рівень володіння мовою, мати навички працювати з джерелами інформації, аналізувати інформацію великих об'ємів;

4) студенти-іноземці не вміють, а іноді й не бажають користуватися бібліотечним фондом університету;

5) через те, що студенти не звикли, а іноді й не здатні використовувати необхідні матеріали, практичні та лабораторні роботи викликають значні труднощі;

6) відчутна різниця між формами та методами навчання в українських вишах та відповідними елементами навчання у вищій школі батьківщини студента.

Раціонально організована СРС припускає послідовне педагогічне керівництво й цілеспрямований контроль за діяльністю учнів з метою стимуляції та активізації їх навчально-пізнавальної діяльності.

Пізнавальна сторона СР пов'язана з пробудженням продуктивного ставлення до навчання, із становленням самостійності у мисленні й діяльності, з підвищенням мотивації, яка може зростати у процесі організації професійно спрямованих ситуативних завдань саме на практичних заняттях з мови. Ці завдання повинні характеризуватися не тільки спеціально підібраним лінгвістичним матеріалом, але і певним набором екстралінгвістичних чинників мови в межах вибраної професії. Стимулювання студента до занять у режимі СР має бути якомога більшою мірою наближене до його особових інтересів і потреб.

Організаційна сторона СРС є плановою складовою частиною учбового процесу, а тому включається в модульно-рейтингову систему навчання і контролю при оптимальному обсязі робочого тижня у виші.

На практичних заняттях з мовної підготовки у Полтавському національному технічному університеті імені Юрія Кондратюка для студентів-іноземців основного етапу навчання використовуються такі види СРС:

1) мовні вправи, що виконуються в режимі контролю й самоконтролю;

2) рольові ділові ігри, ігри-змагання, учбова дискусія, проведення тематичних бесід;

3) читання наукових текстів з виходом в усну (виступ, дискусія) або письмову мову (складання плану, конспекту, конспектування, анотування, реферування й рецензування);

4) робота із словниками та іншою довідковою літературою.

СР забезпечується навичками обробки інформації: виділення провідних проблем, алгоритмізації і планування, реферування, анотування, тезування, конспектування. Важливою умовою ефективності сумісної праці викладача й студента є активна ролі самого студента та його вміння працювати в системі контролю й самоконтролю.

Крім аудиторних форм і методів роботи (практичні заняття, консультації, контрольні заходи) існують й методи позааудиторної СР – це робота як у домашніх умовах, так і у читальних залах бібліотек. Із психології відомо, що знання, здобуті самостійно шляхом подолання посильних перешкод, засвоюються міцніше, ніж у готовому вигляді від викладача. Перевагою позааудиторної СРС є її індивідуалізований характер – джерело інформації використовується залежно від здібностей і потреб індивіда.

Завдання для позааудиторної роботи мають бути скеровані на вдосконалення всіх видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, мовлення, читання, письмо).

Усна мова звучить у спілкуванні з партнером, роль якого можуть виконувати як викладач, так і інші студенти. Однак навчання мовленню передбачає підготовчі етапи, що гарантують успіх спілкування, для яких СР є найбільш адекватною формою.

Що стосується читання, то цей вид діяльності здійснюється головним чином наодинці із собою, тобто самостійно. Найкращим джерелом накопичення знань є книга, і від того, як студент-іноземець навчиться працювати з конспектами лекцій, підручниками, методичними посібниками, залежить успіх навчання у виші. Навчальну книжку недостатньо просто читати, її потрібно вивчати. Основним правилом читання є розуміння кожної фрази, кожного слова. Незнайоме речення, вислів не повинні залишатись незрозумілими, студент має прийняти за правило розібратися у прочитаному, досягти глибокого розуміння запропонованого тексту. Умінню самостійно працювати можна навчитися лише у процесі та в результаті самої роботи. Досить часто студенти-іноземці не можуть звільнитися від шкідливої звички «зазубрювати» новий матеріал напам'ять, не розуміючи його змісту. Форма заучування виправдана лише в процесі вивчення нових слів, поповнення словникового запасу.

Аудіювання проходить без підготовки і за безпосередньої участі викладача. Але з появою мовних програм у комп'ютерній мережі СР із використанням аудіотекстів може знайти чільне місце у процесі вивчення російської або української мови як іноземної.

Викладач на заняттях з мовної підготовки для іноземних громадян, подаючи мотивацію, має забезпечити результативний хід діяльності, пропонуючи лише основи для визначення потреб, створюючи такі умови, за

яких студенти відчували б дефіцит засвоєного матеріалу. СР дає можливість оволодіти прийомами навчальної роботи, опрацювати найбільш зручну методику викладання мови як іноземної.

Отже, до ефективних методів і прийомів організації СР студентів-іноземців на основному етапі навчання в умовах кредитно-модульної системи в українському виші згідно з вимогами Болонського процесу відносимо: 1) володіння студентами вміннями та навичками самостійної навчальної діяльності; 2) формування у них потреби й цікавості до СР; 3) урахування індивідуальних особливостей студентів під час визначення завдань для СР; 4) забезпечення студентів наочними і комп'ютерними засобами навчання; 5) розробка і впровадження електронних посібників у навчальний процес та активне використання інформаційних технологій, що дозволяють студентові у зручній для нього час освоювати навчальний матеріал; 6) грамотне керівництво СРС й надання вчасної допомоги для усунення недоліків; 7) участь у ділових іграх і в розборі проблемних ситуацій; 8) підбір рекомендованої навчальної, довідкової, методичної та наукової літератури, підготовка навчальних та методичних матеріалів, індивідуальних творчих завдань для організації СРС; 9) застосування системи комунікативних завдань для розвитку всіх комунікативних умінь; 10) створення необхідного методичного матеріалу для організації СР, розробка індивідуальних творчих завдань для роботи над проблемними темами курсу та керівництво нею з боку викладача; 11) проведення самоконтролю з боку студента: аналіз виконуваної діяльності та її самооцінка; 12) облік індивідуальних особливостей студентів, компетентне керівництво СРС; 13) чіткі критерії контролю та оцінки роботи студента (у тому числі самоконтролю та самооцінки), підрахунок і аналіз балів за рейтинговою системою оцінювання. Раціонально організована СРС припускає послідовне педагогічне керівництво й цілеспрямований контроль за діяльністю студентів-іноземців з метою стимуляції та активізації їх навчально-пізнавальної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Білоус О. А. Адаптаційні проблеми іноземних студентів інженерного профілю Вісник психології і педагогіки [Електронний ресурс] : Збірник наук. праць / Педагогічний інститут Київського університету імені Бориса Грінченка, Інститут психології і соціальної педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка. – Випуск 7. – К., 2012. – Режим доступу до збірника: http://www.psyh.kiev.ua/Збірник_наук._праць._-Випуск_7
2. Болонський процес у фактах і документах (Сорбонна-Болонья-Саламанка-Прага-Берлін) / Упорядники: Степко М. Ф., Болюбаш Я. Я., Шинкарук В. Д., Грубінко В. В., Бабин І. І. – Тернопіль: Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2003. – 52 с.
3. Болонський процес: цикли, ступені, кредити / Л. Л. Товажнянський, Є. І. Сокол, Б. В. Клименко – Харків: вид-во НТІ «Харківський політехнічний інститут», 2004. – 143 с.

4. Родинко А. И. Проблемные задания в контексте самостоятельной работы иностранных студентов при обучении их русскому языку // Сучасні технології підготовки фахівців в умовах подальшого розвитку вищої освіти України: Матеріали міжнародної науково-методичної конференції – Харків: ХНАДУ, 2005. – С. 299–301.
5. Субота Л. А. Самостійна навчальна діяльність іноземних студентів у вивченні текстів за професійним спрямуванням / Л. А. Субота // Вісник Запорізького національного університету. – № 1 (17), 2012. – С. 188–191.

Мосьян Е. П.

*Український державний університет залізничного транспорту,
г. Харків*

ОСОБЕННОСТИ ВЫРАЖЕНИЯ ОБСТОЯТЕЛЬСТВЕННЫХ ЗНАЧЕНИЙ В ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОМ ДИСКУРСЕ

В настоящее время статистические методы уже широко используются при исследовании языка и речи. Одной из первых значительных работ в области статистической стилистики был созданный харьковским лингвистом В. В. Левитским «Частотный словарь языка учебных пособий мединститута» [2]. Статистический метод в сочетании с семантическими критериями отбора лежит в основе диссертационной работы еще одного известного представителя харьковской научной школы Э. В. Левитской «Функциональная значимость и сочетаемостная активность именной лексики в русском языке» [1].

В русле статистической стилистики нами был проведен анализ текста «Общего курса железных дорог» [3]. Одноименная дисциплина читается на первом курсе всех факультетов железнодорожных вузов, поэтому данный учебник был выбран в качестве основы для создания учебных материалов по языку специальности для иностранных студентов первых курсов. Для определения наиболее частотной лексики и способов выражения различных синтаксических значений на первом этапе использовался метод статистического анализа результатов сплошной выборки из указанного текста с последующим привлечением семантических критериев.

Значительная часть учебного времени на первом курсе, в соответствии с Программой [4], должна быть посвящена изучению способов выражения обстоятельственных значений в простом предложении. Используемое в работе с иностранными студентами УкрГУЖТ учебное пособие по грамматике русского языка [5] базируется на общелитературной лексике. В связи с сокращением количества учебных часов, выделенных на изучение РКИ на базовых факультетах, считаем рациональным проводить обучение грамматике на материале научного стиля речи, что обуславливает актуальность данного исследования.